

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 27/1982-83 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till landstinget med förslag till

- 1) landskapslag om planering och landskapsstöd inom social- och hälsovården,
- 2) landskapslag angående ändring av landskapslagen om hälsovården,
- 3) landskapslag om ändring av landskapslagen angående tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande livsmedel,
- 4) landskapslag angående ändring av landskapslagen om folkhälsoarbetet,
- 5) landskapslag angående ändring av 8 § landskapslagen om kommunal veterinärvård,
- 6) landskapslag angående ändring av landskapslagen om tillämpning av sinnessjuklagen i landskapet Åland,
- 7) landskapslag angående ändring av landskapslagen om barndagvård,
- 8) landskapslag om ändring av landskapslagen angående tillämpning av vissa författningar rörande barnskydd i landskapet Åland,
- 9) landskapslag angående ändring av landskapslagen om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda,
- 10) landskapslag angående tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande tryggande av underhåll för barn,
- 11) landskapslag angående ändring av landskapslagen om socialhjälp i landskapet Åland samt
- 12) landskapslag angående ändring av landskapslagen om kommunal hemvårdshjälp.

Landstinget har inbegärt lagutskottets yttrande över förenämnda framställning. Utskottet har i ärendet hört finanschefen Ian Eriksson, socialchefen Bengt Linde, landskapsläkaren Birger Sandell, landskapsveterinären Rolf Vennström, lagberedningssekreteraren Lars Karlsson, utvecklingsplaneraren Dag Boman, socialdirektören Leif Jansson samt ordföranden i kommunala samarbetsnämndens arbetsutskott Viking Lindbom och får i anledning härav vördsamt anföra följande.

Framställningens syfte är att åstadkomma ett enhetligt landskapsbidrags- och planeringssystem inom social- och hälsovården. I den föreslagna nya landskapslagen om planering och landskapsstöd inom social- och hälsovården ingår bestämmelser om planering på landskaps- och kommunal nivå samt om landskapsandelar. De ändringar som föreslås i olika speciallagar innebär att i dessa lagar avsedda sektorer underordnas den förstnämnda lagen vad gäller landskapsstödet så att där ingående bidragsskala och övriga bestämmelser enhetligt skulle tillämpas inom de specialreglerade sektorerna. En förutsättning för utbetalning av landskapsandel är att verksamheten överensstämmer med godkänd plan. Andelsprocenterna varierar mellan 32 och 65 beroende på kommuns bärkraftsklass. I riket träder en motsvarande reform i kraft den 1 januari 1984 och berörda lagar (FFS 677-710/82) har redan utfärdats.

Avsikten med reformen är att knyta samman social- och hälsovården genom ett enhetligt planerings- och bidragssystem. Härigenom kan man åstadkomma en utjämning inom socialvårdens olika sektorer och bättre än hittills koordinera kommunens insatser inom social- och hälsovården. Hittills eftersatta områden skall, genom att verksamheten blir bidragsberättigande, kunna utvecklas. Tonvikten har under lång tid varit lagd på bl.a. folkhälsoarbetet och barndagvården, vilka åtnjutit stora bidrag, medan andra områden genom brister i bidragssystemet blivit efter i utvecklingen. Kommunens självbestämmande betonas i reformen mera än för närvarande och jämställdheten mellan invånare i olika kommuner skall ökas.

Utskottet konstaterar att det är av väsentlig betydelse att den föreslagna reformen genomförs även på Åland efter samma linjer som redan beslutats i riket. Efter de betydande satsningar som under senare tider gjorts framför allt på den öppna hälsovården, som nu nått en relativt hög standard, möjliggör reformen en ökad satsning på olika sociala vårdformer och -inrättningar. Dessa har tidigare åtnjutit låga landskapsandelar eller helt stått på sidan om andelssystemet. Bland annat ges åldringsvården, barnskyddet och socialsektorns administration i kommunerna ökade utvecklingsmöjligheter. Särskilt åldringsvården har hämmats av bristande resurser samtidigt som den är en krävande sektor som en följd av de åländska kommunernas relativt oförmånliga åldersstruktur. Ett annat område som enligt vad utskottet inhämtat kommer att ges ökade resurser är livsmedels- och vattenkontrollen samt den kommunala veterinärvården.

Utskottet har fäst uppmärksamhet vid det planeringssystem som föreslås infört. Dels skall landskapsstyrelsen årligen i samband med budgeten uppgöra en fem-årsplan, en s.k. social- och hälsovårdsplan, dels skall kommunerna och kommunalförbunden uppgöra s.k. verksamhetsplaner. De kommunala planerna skall basera sig på landskapets plan, som sålunda ges en styrande effekt. Enligt vad utskottet erfarit bör förslaget närmast betraktas som en förenkling med beaktande av att nuvarande olika sektorplaner i stället slopas. En förenkling innebär även det, att de kommunala planerna skall fastställas endast för ett år i sänder. Samtidigt kan dock kommunerna begära och få bindande förhandsbesked för det följande året. Utskottet understryker särskilt behovet av att kommunerna och kommunalförbunden ges tillräckliga anvisningar i fråga om det nya planeringssystemet, framför allt i dess inledningsskede.

Särskilt intresse har knutits till reformförslagets ekonomiska utslag, där viss osäkerhet råder på fältet. Förslaget innebär att en enhetlig landskapsandelsskala införs för de flesta sektorer inom social- och hälsovården. För vissa sektorer innebär detta höjda eller helt nya landskapsandelar, för andra en viss sänkning av andelarna. Sänkta andelar får bl.a. folkhälsoarbetet. I fråga om invalidvården (som för övrigt underlyder rikslagstiftning) övertar kommunerna primäransvaret men erhåller andelar enligt de allmänna reglerna.

Utskottet hade förväntat sig att i framställningen skulle ha ingått vissa preliminära beräkningar av reformens kommunalekonomiska betydelse. Utskottet har nu i stället tagit del av en utredning gjord inom Mariehamns stad samt med hjälp av ekonomiska sekretariatet låtit utreda reformens konsekvenser för ett urval åländska landskommuner. Beräkningarna utgår från 1981 års bokslut och bör bl.a. med tanke på vissa olikheter i bokslutsuppgifterna betraktas närmast som riktgivande. Allmänt kan dock dras slutsatsen att de minskade landskapsandelarna i fråga om hälsovården uppvägs av de ökade andelarna inom socialvården. Ett visst nettotillskott kan i allmänhet förväntas, vartill kommer den stimulans till nya satsningar lagstiftningen bör kunna utgöra. Beräkningarna fogas som bilaga till betänkandet.

Detaljmotivering:

Landskapslag om planering och understöd inom social- och hälsovården.

1 §: Den nya lagen tillämpas endast om så i annan landskapslag har föreskrivits. Verksamheten inom Ålands centralsjukhus regleras av landskapslagen om central-

sjukhus för landskapet Åland (26/46). Denna lag föreslås inte anknuten till den nya landskapslagen om planering och landskapsstöd inom social- och hälsovården. Härav kan man dra slutsatsen att verksamheten vid Ålands centralsjukhus inte är avsedd att inordnas under den nya lagen. I riket upprätthålls centralsjukhusen av kommunalförbund, varför verksamheten vid dessa sjukvårdsinrättningar som en direkt kommunal angelägenhet inordnas under den motsvarande nya rikslagen. En lag om ändring av lagen om kommunala allmänna sjukhus ingår också i rikets motsvarande lagpaket. Enligt utskottets uppfattning bör Ålands centralsjukhus i princip jämföras med de statliga sjukhusen i riket och sålunda inte på annat sätt underordnas den nya lagstiftningen än som en inrättning som tillhandahåller vissa hälsovårdstjänster åt kommunerna (främst Ålands folkhälsoförbund). En annan sak är, att då kostnadsfördelningen mellan kommunerna och landskapet för verksamheten vid Ålands centralsjukhus skall fastställas, den landskapsandel som intagits i 11 § landskapslagen om planering och landskapsstöd inom social- och hälsovården möjligen måste bli aktuell med tanke på stadgandet i självstyrelselagens 29 § 2 mom.

2 §: Utskottet har till 1 mom. 3 punkten fogat landskapet som en sådan instans, av vilken kommun kan köpa tjänster. Närmast till hands ligger här Ålands centralsjukhus som redan tillhandahåller folkhälsoförbundet bl.a. vissa laboratorie- och röntgentjänster.

6 §: Lagtexten i 5 punkten har förtydligats i enlighet med framställningens motivering.

10 §: Som av framställningen framgår, är avsikten att verksamhetsberättelsen för social- och hälsovården kan ingå i den kommunalberättelse varje kommun eller kommunalförbund enligt kommunallagen skall framlägga. I samband med behandlingen av förslaget till ändringar av den sistnämnda lagen (Ls framst. nr 36/1982-83) kommer utskottet att föreslå att berättelsen skall avges före utgången av augusti månad, samtidigt som bokslutet. För att uppnå konformitet i lagstiftningen föreslås samma ändring här.

12 §: Lagtexten i 1 mom. 6 punkten har förtydligats.

Landskapslag om ändring av landskapslagen angående tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande livsmedel.

Ikraftträdelsedagen föreslås ändrad så att lagen skulle träda i kraft samtidigt som övriga i framställningen ingående lagar.

Landskapslag angående ändring av landskapslagen om folkhälsoarbetet.

Utskottet konstaterar att nuvarande 24 § 2 mom. föreslås upphävd. Momentet möjliggör för kommun, vars ekonomiska bärkraft är svag och som drabbas oskäligt

av kostnader för folkhälsoarbetet, att efter prövning erhålla ett extra bidrag. Avsikten är att dylika separata understöd inte längre skall förekomma enligt det nya landskapsandelssystemet.

Utskottet konstaterar vidare i anslutning till 17 § att landskapsstyrelsen enligt 5 § förordningen om hälso- och sjukvårdsförvaltningen i landskapet Åland (28/73) skall inhämta medicinalstyrelsens utlåtande beträffande i gällande 17 § avsedd plan som uppgörs av folkhälsoförbundet. Bestämmelsen torde i praktiken inte ha tillämpats under senare år. I samma paragraf i nämnda överenskommelseförordning ingår också en hänvisning till 3 § rikets folkhälsolag, vilken emellertid numera upphävts. Bland annat av dessa orsaker torde en översyn av förordningen vara påkallad.

Landskapslag angående ändring av landskapslagen om barndagvård.

13 §: En stilistisk ändring har gjorts i enlighet med tidigare motsvarande ändring i landskapslagen (31/82).

Landskapslag angående ändring av landskapslagen om socialhjälp i landskapet Åland samt landskapslag angående ändring av landskapslagen om kommunal hemvårdshjälp.

I det omfattande lagpaket som godkänts i riket ingår även en helt ny socialvårdslag. Lagen definierar närmare begreppet socialvård och de stödformer och funktioner som sammanhänger härmed. Vidare anges där de minimikrav som ställs på kommunernas socialförvaltning. Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten att senare förelägga landstinget förslag till motsvarande landskapslagstiftning. Avsikten med nu framlagda ändringar är att kommunerna även inom ramen för gällande lag skall erhålla motsvarande ekonomiska stöd som kommunerna i riket, såväl för verksamhet som för personalkostnader. En utbyggnad av den kommunala administrationen inom socialsektorn torde vara påkallad i flera kommuner och kommer att främjas av de nya bestämmelserna om landskapsandel. Utskottet utgår likväl från att en tidsenlig socialvårdslag skall komma att stiftas även i landskapet.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå

att Landstinget måtte antaga de i framställningen ingående lagförslagen i följande lydelse:

L a n d s k a p s l a g
om planering och landskapsstöd inom social- och hälsovården.

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna bestämmelser.

(1 § lika som i framställningen).

2 §.

V e r k s a m h e t s m ö j l i g h e t e r

Kommun skall, om inte annat sägs i speciallag, ordna social- och hälsovården

- 1) genom att själv ombesörja verksamheten eller med stöd av avtal tillsammans med annan kommun;
- 2) genom att låta kommunalförbund där kommunen är medlem ombesörja verksamheten eller
- 3) genom att köpa tjänster av landskapet, av annan kommun, av kommunalförbund eller av annan som tillhandahåller social- och hälsovårdstjänster.

(2 mom. lika som i framställningen).

2 kap.

Planering.

(3 - 5 §§ lika som i framställningen).

6 §.

V e r k s a m h e t s p l a n e n s i n n e h å l l

Verksamhetsplan skall innehålla:

- 1) utredning över de åtgärder som erfordras för att uppnå de mål som uppställts i landskapsplanen;
- 2) utredning över projekt som avses i 4 § 3 punkten och beräkning av kostnaderna härför;
- 3) utredning över andra än i 2 punkten avsedda betydande anskaffningar av ny utrustning och betydande ändringar i verksamheten samt beräkning av kostnaderna härför;
- 4) utredning över de ändringar som beräknas ske i fråga om antalet anställda och personalstrukturen;

5) utredning över de tjänster som skall köpas i enlighet med bestämmelserna i 2 § 1 mom. 3 punkten och över kostnaderna härför till den del kostnaderna inte föränleds av i lag bestämd särskild ersättningsskyldighet för kommunen eller kommunalförbundet; samt

6) beräkning av de totala kostnaderna och landskapsandelarna.

(7 - 9 §§ lika som i framställningen).

10 §.

U p p g i f t s l ä m n a n d e

Kommun skall årligen före utgången av augusti månad tillställa landskapsstyrelsen en verksamhetsberättelse för social- och hälsovården under föregående kalenderår. Berättelsen får uppgöras särskilt eller utgöra en del av kommunens förvaltningsberättelse. Kommunen skall på begäran tillställa landskapsstyrelsen även övriga uppgifter som erfordras för verkställigheten av denna lag.

(2 mom. lika som i framställningen).

3 kap.

Landskapsstöd.

(11 § lika som i framställningen).

12 §.

U n d a n t a g f r å n l a n d s k a p s l a g e n o m l a n d s k a p s s t ö d t i l l k o m m u n e r

Utan hinder av vad i landskapslagen om landskapsstöd till kommuner är föreskrivet skall:

1) landskapsandel betalas även för kostnader som föränleds av verksamhet som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkterna denna lag;

2) landskapsandel inte betalas för hyresvärdet i fråga om egna byggnader som avses i lagens 5 § 6 punkt;

3) den begränsning som avses i lagens 5 § 8 punkt inte tillämpas;

4) även i lagens 7 § 1 mom. avsedda ersättningar som uppbärs hos annan kommun eller annat kommunalförbund för användning av inrättning eller anlåtande av tjänster räknas som avdrag på de kostnader som berättigar till landskapsandel;

5) endast kostnader som föränleds av projekt som avses i 4 § 3 punkten denna lag betraktas som anläggningskostnader;

6) anläggningsplan alltid krävas när fråga är om anläggningskostnader som avses i denna lag;

7) bestämmelserna i lagens 10 § 1 mom. 3 punkt om skissritningar och byggnadsbeskrivning samt i lagens 11 § 1 mom. om huvudritningar inte tillämpas vid godkännande av program för genomförande av projekt och betalning av landskapsandel för anläggningskostnader; i stället skall godkännandet och betalningen basera sig på ett utkast till plan för byggnadsprojektet i vilket ingår detaljerade ritningar och byggnadsbeskrivning;

8) bestämmelserna i lagens 8 § 1 mom., 14 och 14a §§ inte tillämpas;

9) förskott på landskapsandel för både anläggnings- och driftskostnader, med iakttagande av vad i lagens 18 § 1 mom. är föreskrivet om frister, betalas månatligen i enlighet med beräkning som ingår i fastställd plan, dock så att förskottet höjs eller sänks i proportion till den genomsnittliga ändringen i lönekostnaderna i jämförelse med de lönekostnader som ligger till grund för beräkningen;

10) slutrat av landskapsandel för både anläggnings- och driftskostnader, om inte annat följer av denna lag, betalas i enlighet med den utredning kommun eller kommunalförbund framlagt över kostnaderna senast inom två månader efter det att utredningen inkommit och med iakttagande i övrigt av bestämmelserna om betalning av landskapsandel för driftskostnader samt

11) vad i lagens 21a § är föreskrivet om avbrytande av betalning av förskott eller slutrat inte tillämpas.

(13 - 18 §§ lika som i framställningen).

4 kap.

Särskilda bestämmelser.

(19 - 22 §§ lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av landskapslagen om hälsovården.

(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
om ändring av landskapslagen angående tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande livsmedel.

(Ingressen och 2a § lika som i framställningen).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av landskapslagen om folkhälsoarbetet.
(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av 8 § landskapslagen om kommunal veterinärvård.
(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av landskapslagen om tillämpning av sinnessjuklagen
i landskapet Åland.
(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av landskapslagen om barndagvård.
(Ingressen lika som i framställningen).

3 §.
(Lika som i framställningen).

8 §.
(Lika som i framställningen).

11 §.
(Lika som i framställningen).

13 §.

- - - - -
Dagvårdsreglemente och ändring därav godkänns av kommunfullmäktige och fastställs av landskapsstyrelsen. Vid fastställelsen skall bestämmelserna i kommunallagen för landskapet Åland (5/80) i tillämpliga delar iakttas.

(Ikraftträdelsebestämmelsen lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
om ändring av landskapslagen angående tillämpning av vissa författningar rörande barnskydd i landskapet Åland.
(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g

angående tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande tryggande av underhåll för barn.

(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om socialhjälp i landskapet Åland.

(Lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om kommunal hemvårdshjälp.

(Lika som i framställningen).

Mariehamn den 16 maj 1983.

På lagutskottets vägnar:

Jan-Erik Lindfors
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande i utskottet: ordf. J-E.Lindfors, v.ordf. Eriksson samt ledamöterna
Roald Karlsson, Sune Carlson och Olof M. Jansson.

HÄLSOVÅRDEN	<u>Bokslut 1981</u>	<u>Budget 1982</u>
21 Folkhälsoarbetet	- 280	- 400
41 Vård på allmänt sjukhus	- 330	- 360
51 Psykiatrisk sjukvård	- 155	- 180
61 Tuberkulosvård	- 80	- 100
	<hr/>	<hr/>
Ökade kostnader för hälsovård	845	1,040

BOKSLUT 1981

Socialvårdens ökade bidrag	2.030,6	→ ökning 52%
Hälsovårdens minskade bidrag	845,0	
	<hr/>	
	<u>1.185,6</u>	= ökade inkomster

BUDGET 1982

Socialvårdens ökade bidrag	2.276,3	→ ökning 52%
Hälsovårdens minskade bidrag	1.040,0	
	<hr/>	
	<u>1.236,0</u>	= ökade inkomster

DB/1983.05.06

Bil. 2.

Reformen av landskapsbidragssystemet för social- och hälsovården

Inverkan för kommunerna (ökat/minskat bidrag i 1981 års bokslut, 1000 mk)

Andamål	Finström		Hammarland		Kumlinge	
	Nettokostn.	+/- bidrag	Nettokostn.	+/- bidrag	Nettokostn.	+/- bidrag
Hälsovård s:a	1.737	- 161	683	- 65	356	- 56
Hälsocentralen	431	- 45	180	- 22	85	- 12
Allm. sjukhusvård	756	- 70	267	- 22	79	- 12
Psyk. sjukhusvård	363	- 30	114	- 10	185	- 32
Tuberkulosvård	186	- 16	85	- 11	1	-
Annan hälsovård	1	-	37	-	6	-
Socialvård s:a	1.116	+ 166	534	+ 171	224	+ 90
Socialnämnden	- 7	- 13	44	+ 20	- 2	0
Öp.vård av barn	4	- 5	4	- 2	-	-
Barndagvård	350	- 15	54	+ 25	12	+ 8
Spec.omsorg	119	+ 6	51	- 2	2	+ 1
Hemtjänst	48	- 6	49	+ 7	31	+ 1
Servicehus etc.	-	-	- 6	+ 3	-	-
Vård för åldringar	381	- 191	179	+ 126	118	+ 77
Bostadsbidrag etc.	201	-	145	-	58	-
Utkomstvård	-	-	-	-	-	-
Övrig soc.verksamhet	16	+ 8	5	+ 1	4	+ 3
Rättshjälp	4	-	2	-	1	-

Reformens inverkan nto.

+ 5

+ 106

+ 34

forts.

Andamål	Sund		Vårdö	
	Nettokostn.	+/- bidrag	Nettokostn.	+/- bidrag
Hälsovård s:a	421	- 47	205	- 38
Hälsocentralen	157	- 17	29	- 9
Allm. sjukhusvård	176	- 15	76	- 10
Psyk. sjukhusvård	32	- 10	78	- 17
Tuberkulosvård	55	- 5	21	- 2
Annan vård	1	-	1	-
Socialvård s:a	624	+ 162	221	+ 65
Socialnämnden	9	+ 5	5	+ 3
Öp. vård av barn	2	+ 1	1	+ 0
Barndagvård	77	+ 35	11	+ 3
Spec.omsorg	111		34	+ 4
Hemtjänst	68	+ 17	6	- 7
Servicehus etc.	-	-	47	+ 6
Vård för äldre	187	+ 94	82	+ 56
Bostadsbidrag etc.	151	-	37	-
Utkomstvård	21	+ 10		
Övrig soc.verksamhet	- 4	+ 7	- 2	0
Rättshjälp	2	-	-	-
Reformens inverkan nto.		+ 115		+ 27